

Економічні науки

Загоруйко Вячеслав Александрович

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Загоруйко Вячеслав Александрович

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Zahoruiko Viacheslav

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

Белялов Талят Энверович

кандидат економічних наук, доцент кафедри

фінансів і фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Белялов Талят Энверович

кандидат экономических наук, доцент кафедры

финансов и финансово-экономической безопасности

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Byelyalov Talyat

PhD in Economics, Associate Professor of the

Department of Finance and Financial and Economic Security

Kyiv National University of Technologies and Design

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ
КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ
ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАЩИТЫ
КОММЕРЧЕСКОЙ ТАЙНЫ НА ПРЕДПРИЯТИИ
ORGANIZATIONAL AND LEGAL SUPPORT FOR THE PROTECTION
OF COMMERCIAL SECRETS AT THE ENTERPRISE**

Анотація. У статті проаналізовано підходи до поняття «комерційна таємниця» та визначено роль комерційної таємниці в економічній безпеці підприємства. Систематизовано складові організаційно-правового забезпечення захисту комерційної таємниці на підприємстві.

Ключові слова: економічна безпека, комерційна таємниця, інформація, організаційно-правове забезпечення, підприємство.

Аннотация. В статье проанализированы подходы к понятию «коммерческая тайна» и определена роль коммерческой тайны в экономической безопасности предприятия. Систематизированы составляющие организационно-правового обеспечения защиты коммерческой тайны на предприятии.

Ключевые слова: экономическая безопасность, коммерческая тайна, информация, организационно-правовое обеспечение, предприятие.

Summary. The article analyzes the approaches to the concept of "trade secrets" and the role of trade secrets in the economic security of the enterprise. Systematized components of organizational and legal support protection of trade secrets in the company.

Key words: economic security, trade secret, information, organizational and legal support, enterprise.

Актуальність теми дослідження. Економічні та політичні зміни, які відбуваються в Україні спричинили виникнення нових понять таких, як, комерційна таємниця.

У нових умовах зростають потреби до пошуку нових форм управління економікою, забезпечення економічної стабільності підприємств в умовах загострення конкурентної боротьби за ринок збуту товарів, за споживача. Дедалі актуальнішим стає захист прав суб'єктів господарювання. Таким правом є право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю, захист

якої – невід'ємний елемент ринкових відносин, що потребує певних знань про форми та методи правового захисту комерційних секретів та прийняття практичних заходів для забезпечення економічної безпеки підприємництва.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в теперішньому часі і високий потенціал розвитку в майбутньому.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Вивченням даної проблеми займалися такі вчені, як А.І. Марущак[4], О.П. Сергєєв, Г.О. Сляднєв, О.А. Підопригора, Ю. М. Капіца, М. І. Хавронюк, Г.Ф. Шершеневич.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Сьогодні в Україні, як і в інших країнах світу, в процесі підприємницької діяльності, при створенні нових технологій, в результаті інтелектуальної праці, виникають насичені найрізноманітнішими відомостями інформаційні об'єкти, що мають комерційну цінність. Це можуть бути методики робіт, перспективні технічні рішення, результати маркетингових досліджень, націлені на досягнення підприємницького успіху.

Інформація стала першоосновою життя сучасного суспільства, предметом та продуктом його діяльності, а процес створення, накопичення, збереження, передачі та обробки, в свою чергу, стимулював прогрес в галузі знарядь її виробництва, що включає електронно-обчислювальну техніку, засоби телекомунікації та системи зв'язку. У зв'язку з новими інформаційними досягненнями, державні кордони практично стають прозорими для обігу інформації. При цьому, чим більше зазначена галузь залучається в комерційний обіг, тим більше виникає потреба в захисті інтересів власників комерційної таємниці. Зрозуміло, що комп'ютерні технології – не єдина загроза комерційній таємниці. За підрахунками американських фахівців, втрата 20% інформації, що становить комерційну таємницю, веде до розорення фірми (організації) протягом місяця в 60 випадках із 100 [5].

Проблема захисту комерційної таємниці має багато аспектів, серед яких найважливішими є визначення організаційно-правового забезпечення комерційної таємниці як соціального ресурсу, юридичне закріплення права на комерційну таємницю та створення правових гарантій реалізації цього права, регулювання відносин, які виникають в сфері обігу комерційної таємниці.

Постановка завдання. Забезпечення конфіденційності інформації – це спосіб запобігання несанкціонованого використання цінних відомостей та уникнення порушення прав і інтересів їхніх законних власників. У зв'язку з цим, захист інформації, що становить комерційну таємницю, від несанкціонованого використання, зміни або знищення набуває сьогодні першочергового значення.

Інститут комерційної таємниці є специфічною категорією і полягає в тому, що вона не підлягає офіційній реєстрації, що зумовлює необхідність окремого правового захисту такої інформації, оскільки нині вона набуває все більшої цінності як товар.

Надання суб'єкту підприємницької діяльності права на захист комерційної таємниці є важливим кроком у розвитку ринкових відносин в цілому і підприємництва зокрема. Отже, метою статті є вивчення підходів до поняття комерційна таємниця та визначення особливостей організаційно-правового забезпечення захисту комерційної таємниці на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних функціональних цілей економічної безпеки підприємства є забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації.

Термін «комерційна таємниця» був введений у правовий оборот Законом України «Про підприємства в Україні» від 27.03.1991р., який на сьогодні втратив чинність.

Сьогодні правове регулювання комерційної таємниці та її інтелектуальної власності ґрунтується на положеннях глави 46 Цивільного кодексу України [6] та Законі України «Про інформацію» [2].

Відповідно до ст. 505 ЦКУ, комерційною таємницею є "інформація (відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці), яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які зазвичай мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію" [6].

Згідно зі статтею 155 Господарського Кодексу України, серед об'єктів прав інтелектуальної власності у сфері господарювання є й комерційна таємниця. Зокрема, відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею [1].

Згідно зі ст. 162 ГКУ, "суб'єкт господарювання, який є власником технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умови, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володілець інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності" [1].

Отже, законодавство передбачає право власника комерційної інформації, що є конфіденційною, на вжиття заходів щодо захисту такої інформації.

Згідно зі ст. 506 ЦКУ, до майнових прав на комерційну таємницю належать, зокрема, виключні права дозволяти використання комерційної таємниці і перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці [6]. А відповідно до ст. 36 ГКУ, склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону [14].

Таким чином, під комерційною таємницею підприємства слід розуміти відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами й іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) які може заподіювати збиток його інтересам.

Комерційна таємниця має наступні, властиві тільки їй, відмінні ознаки.

А саме:

- 1) предмет комерційної таємниці;
- 2) суб'єкт комерційної таємниці;
- 3) заборона розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю;
- 4) наявність збитку і несприятливих наслідків для особи, що причинили збиток власникові комерційної таємниці.

Надійний захист комерційної таємниці полягає в гарантуванні таємниці на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноу-хау, в тому числі й комерційні таємниці. Підприємство, у свою чергу, має дбати про захист комерційної таємниці своєї фірми, технічне переоснащення охоронних систем і захист від розповсюдження інформації, яка компрометує фірму чи її працівників.

Захист прав на комерційну таємницю може здійснюватися у правовій та організаційній формах захисту.

До правових форм захисту прав на комерційну таємницю належать: звернення до суду з позовом про захист порушених прав; визнання права на комерційну таємницю; відновлення становища, що існувало до порушення права, і припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; визнання недійсними повністю або частково акту державного або іншого органу, що суперечить законодавству і порушує право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю; відшкодування збитків, завданих порушенням права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю [4].

Чинним законодавством закріплено важливий спосіб захисту об'єктів прав на комерційну таємницю – компенсацію, але вона не тотожна відшкодуванню збитків, і застосовується виключно у випадках, коли суд немає сумніву в наявності у потерпілого збитків, проте визначити їх точний розмір такої компенсації дуже важко, тому що встановлення чітких грошових рамок щодо визначення розміру компенсацій законом є недоцільним [4].

Особливу увагу слід приділяти захисту комерційної таємниці у відносинах захисту економічної конкуренції. Неправомірне заволодіння або використання комерційної таємниці конкурента оцінюється як недобросовісна конкуренція. У главі 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» передбачені такі склади правопорушень: неправомірне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю, розголошення комерційної таємниці, схилення до розголошення комерційної таємниці, неправомірне використання комерційної таємниці [3].

Організаційна форма захисту комерційної таємниці полягає у самостійному здійсненні суб'єктом господарювання дій щодо захисту його права на комерційну таємницю.

До організаційних заходів захисту комерційної таємниці належать: встановлення власником певного режиму доступу до інформації шляхом організації режимних зон на підприємстві; використання носіїв інформації, що роблять неможливим несанкціоноване копіювання; встановлення спеціального режиму паролів доступу; встановлення спеціальних технічних засобів охорони таємної інформації; застосування технічних засобів виявлення каналів витоку інформації, скануючих приймачів, багатофункціональних пошукових приладів, апаратури для виявлення диктофонів, пристроїв швидкого захисту інформації тощо[5].

Застосування організаційних заходів регламентовано статтею 19 Цивільного кодексу України, де сказано, що «особа має право на самозахист свого права і прав іншої особи від порушень і протиправних посягань» [6].

Попре всього сказаного, слід відзначити, що забезпечення захисту права на комерційну таємницю є недостатньо ефективним. Державою мають бути більш чітко визначені способи правового впливу при вирішенні питань, пов'язаних з незаконним використанням конфіденційної інформації компетентними державними органами. Особливу увагу слід приділяти розробці детальних планів заходів охорони інформації безпосередньо на рівні підприємства.

Кожному підприємству необхідно розробляти власні положення про комерційну таємницю, в яких повинні передбачатися загальні відомості у сфері захисту інформації, визначати принципи і процедури доступу до такої інформації, систематично відновлювати та вдосконалювати механізм забезпечення схоронності комерційної таємниці та порядок поширення інформації. Також доцільно при прийомі на роботу включати норми про нерозголошення комерційної таємниці в трудовий договір (контракт), з одночасною розробкою і підписанням працівником окремої інструкції щодо дотримання режиму нерозголошення комерційної таємниці підприємства.

Такі заходи щодо збереження інформації, яка становить комерційну таємницю, мають бути юридичною основою для залучення до відповідальності працівника при розголошенні ним конфіденційної інформації.

Висновки. В умовах загострення конкурентної боротьби особливого значення набуває створення комплексної системи збереження комерційної таємниці на підприємстві, яка зможе об'єднати існуючі шляхи захисту в єдиний механізм та надасть підприємству впевненість в захищеності його інтересів. Основою такої системи є організаційно-правові методи захисту суб'єктів господарювання.

Література

1. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України.- 2003.- № 18, № 19-20, № 21-22.
2. Закон України «Про інформацію» / Відомості Верховної Ради України, 1992, № 48, ст.650.
3. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» / Відомості Верховної Ради України від 7 червня 1996 р., №236/96/
4. Марущак А.І. Правові основи захисту інформації з обмеженим доступом: Курс лекцій. – К.: КНТ, 2007. – 208 с.
5. Сафаралиев Г.К., Бердашкевич А.П. Анализ правовой концепции режима коммерческой тайны / "АКДИ Экономика и жизнь". – М., 2004.
6. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України. –2003.